

УДК 35.073.53

Романчик Т.В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;
Товма О.А., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та військового господарства факультету логістики Національної академії Національної гвардії України.

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сьогодні в Україні особливого занепокою викликає проблема корупційних проявів у всіх сферах діяльності. У щорічному рейтингу сприйняття корупції за порівнянням 180 країн-учасниць за підсумками 2018 р. Україна посіла 122 місце. Не можна стверджувати, що це є проблемою тільки нашої країни. Проблеми корупції набувають актуальності в усьому світі. Хабарництво визнано розповсюдженою практикою у Європі і Центральній Азії. Там з цим стикався кожен шостий житель регіону. Найвищі показники в ЄС у Румунії (29 відсотків) та Литви (24 відсотки).

Не є виключенням США. Згідно американської статистики за останні 20 років шахрайство співробітників стало основною причиною вимушеного закриття близько 100 американських банків. При цьому слід підкреслити, що з року в рік показники лише погіршуються. Вартість злочинів, скоєних посадовими особами і працівниками американських компаній в 1980 р складала 50 млрд. дол. США, в 1990 - 250 млрд. дол. США, в 1998 - 400 млрд. дол. США, в 2002 - 600 млрд. дол. США.

Згідно думки експертів, понад дві третини з 180 країн світу є корумпованими. Головною проблемою України корупцію вважають 56 % її громадян.

Всі проблеми громадянського суспільства автоматично переходять у військове середовище. Стосовно військових формувань надзвичайно серйозною залишається проблема корупційних проявів під час здійснення державних закупівель. За інформацією Служби безпеки України, втрати від корупційних дій під час проведення процедур державних закупівель становлять 10-15 відсотків (35-52,5 млрд. гривень) видаткової частини державного бюджету щороку. Значна частина закупівель здійснюється поза межами державного контролю за неконкурентною процедурою (в одного постачальника). Від якості проведення тендерів часто залежить якість придбаного майна та надання послуг.

Втрати від корупційних проявів при проведенні процедур державних закупівель мають не тільки фінансовий характер. Умовно їх можна поділити на п'ять груп:

- фінансові;
- кількісні;
- якісні;
- політичні;
- репутаційні.

Перші три групи втрат взаємозалежні та мають схожу природу дії. Це втрати, пов'язані з укладанням угод на невигідних для держави умовах (закупка продукції за завищеними цінами; придбання продукції або послуг у обсязі, меншому за потрібний; укладення договорів із порушенням необхідних технічних умов; придбання продукції або послуг недостатнього рівня якості та ін.). Такі втрати простіше відслідкувати та врегулювати.

Більш складну природу мають втрати політичні та репутаційні. Крім суто економічних вони мають ще й серйозні соціальні наслідки. Політичні та репутаційні ризики проявляються в погіршенні інвестиційного клімату в країні, у втраті довіри з боку громадян до державних структур і держави в цілому, у послабленні економічної і фінансової систем країни.

Боротьба з корупцією в системі закупівель неможлива без комплексного підходу. Функціонування військових підрозділів здійснюється в тісному контакті з зовнішнім середовищем. Виключити цей контакт в їх діяльності неможливо. Це створює певний пул загроз та небезпек, які матимуть двоїсту природу формування:

- 1) ризикові чинники можуть формуватися у внутрішньому середовищі частин та підрозділів;
- 2) ринкова взаємодія здатна викликати дію чинників негативного характеру, що матимуть зовнішню природу.

Для розв'язання цієї складної проблеми міжнародною практикою опрацьовано чотири основних підходи, які на практиці підтвердили свою дієвість:

- психологічні методи,
- технічні методи,
- регламентація процесів,
- репресивні засоби.

На нашу думку, з точки зору умов формування загроз та небезпек перелічені методи можна вважати дієвими при боротьбі з проявами корупційних дій всередині частин та підрозділів.

Не меншу загрозу являють чинники зовнішньої взаємодії. Запорука зниження імовірності виникнення корупційних ризиків полягає в усвідомленні неможливості побудови повного захисту для функціонування військових підрозділів від негативного зовнішнього впливу. Тому підрозділи НГУ змушені адаптуватися до складних умов зовнішнього середовища і вести пошук шляхів зниження загроз корупційних ризиків ринкового походження.

У цьому контексті важливим є:

- балансування економічних інтересів частин та підрозділів та інтересів контактуючих з ними суб'єктів зовнішнього середовища;

- створення чітких механізмів господарсько-правової регламентації здійснення всіх закупівель у повній відповідності із формалізованими правилами і процедурами;
- створення чітких механізмів контролю за точним дотриманням правил.

Отже, отримати відчутні результати показників зниження корупції можливо лише шляхом застосування комплексного підходу, тобто збалансованого використання усіх методів протидії на всіх етапах процесу державних закупівель.